

K literárněvědné metodologii

PhDr. Ivana Ryčlová, Ph.D.

6/ JS

Literárněvědná metoda obecně

- Řecky: *metodos* – cesta k něčemu
- Literárněvědná metoda = souhrn obecných principů uplatňujících se při studiu literatury; zahrnuje nejpodstatnější teze lit. teorie (soustavu pojmů lit. teorie a jejich interpretaci)
- Literárněvědné metody jsou soustavně pěstovány až v 19.st.
  - klasifikace l. metod je obtížná – badatelé
    - V rámci české l.vědy se o ně pokusil Arne Novák (1916 „Kritika literární“)
- Označuje plánovitě použitý prostředek k vyřešení stanoveného cíle (resp. systematický postup)
- Pluralismus literárněvědných metod (existuje řada metod, které se v lit.vědě používají)
  - Dilem jsou adaptovány z jiných disciplín
  - Dilem se rozvinuly z problematiky literární vědy
- Odráží se v nich mj. i dlouhá historie krásného písemnictví
- Kritériem dělení literárněvědných metod bývá ten zorný úhel pohledu na literární dílo, který je v nich akcentován, event. pokládán za rozhodující

Historie literárněvědných metodologií/metod 1

1. Absolutizace textu v literárněvědném výzkumu

A) Metoda filologická

- Nejstarší
- Rozpracována už v antických gramatikách, rétorikách a poetikách
- Orientuje se jen na jazykovou stránku díla, styl a historické reálie umožňující pochopení textu a orientaci v něm
- Udržela si svůj dominantní vliv až do romantických přelomů na poč. 19.st.

2. Absolutizace osobnosti tvůrce v literárněvědném výzkumu

A) Metoda biografická

- Sainte-Beuve
- Období romantismu, 20.-30.léta 19.st.
- Vnesl do lit. tvorby i hodnotících přístupů k ní emoce, cit
- Silný důraz na životopisná fakta při hodnocení l.d.
- Žánrem byl literární portrét/medailon

B) Metody psychologické

- L.d. = projekce autorova nitra
- Wilhelm Dilthey (1833-1911), německý filozof

Ad Metody psychologické

- Wilhelm Dilthey (1833-1911)
  - německý filozof
  - *Úvod do vědy duchovní* – průlom do pozitivismu
- Benedetto Croce (1866-1952)
  - Italský intuitivistický filozof
  - *Estetica, Logica, Etica*
- Sigmund Freud (1856-1939)
  - Vídeňský neurolog, psychiatr, zakladatel psychoanalýzy
  - Jeho dílo značně ovlivnilo teorii umění a lit.teorii
  - Vypracoval řadu psychoanalytických interpretací uměleckých děl a lit.textů
    - Např. výklad Shakespearova *Hamleta*
    - *Básník a lidská fantazie* – vysvětluje literárně kulturní tvořivost jako sociálně přijatelnou sublimaci nevědomých energií

Ad Metody psychologické

■ Emile Hennequin (1859-1888)

- Francouzský filozof, lit. vědec
- Pokus o spojení psychologických metod se zkoumáním lit. jako estetického objektu (směr: *estopsychologie*)
- 4 fáze práce lit. vědce
  - Analýza l.d. z hlediska estetického
  - Od díla k osobnosti tvůrce
  - Psychika tvůrce jako příznak společnosti
  - Syntéza předchozího

Absolutizace vlivu prostředí v lit.věd. výzkumu

■ Pozitivismus

- Hippolyte Taine (1828-1893)
  - Aplikace metod přírodních věd v literárním bádání = první pokus lit. vědy stát se vědou exaktní (založenou na přesných zákonitostech)
    - Klady metody: faktografické zvládnutí materiálu a jeho kvalitní popis

■ Ruští revoluční demokraté

- Estetici a kritici, kteří se dostali blízko k marxistickému chápání lit.
- Bělinskij, Černyševskij, Dobroljubov (společenský význam díla je důležitější než autorův záměr)
  - Literaturu chápou jako činnost determinovanou rasou, dobou, prostředím

Absolutizace textu v lit.vědném výzkumu

■ (Metoda filologická – nejstarší)

■ Ruská formální škola

- 10. léta 20. století
- Hl. metodou lit. tvůrce je podle této školy *ozvláštňení (osmpanenie)*
- Šklovskij, Ejchenbaum, Tyňanov, Jakobson, Tomaševskij, Žirmunskij, Vinogradov

■ Pražský lingvistický kroužek

- Teorie a aplikace strukturalistického pohledu na literaturu
  - Navazuje na ruskou formální školu
  - Vypracovali rozsáhlý terminologický aparát, který měl přispět k zexaktnění lit. vědy
- Jakobson, Mathesius, Wellek, Mukařovský (*Studie z poetiky*)

Historie literárněvědných metodologií/metod 2

■ Metoda historická

■ Georg Wilhelm Hegel (1770-1831)

- Něm. filozof., profesor na univerzitě v Heidelbergu
- *Fenomenologie ducha*, *Vědecká logika*, *Encyklopedie filozofických věd v nárysu*
- *! Přednášky o estetice*
- Hegelovou zásluhou byla do lit. vědy vnesena *idea historismu*, patříci dnes k badatelským postupům mj. v lit. historii a komparatistice

Historie literárněvědných metodologií/metod 3

- Materialismus ruských revolučních demokratů (Bělinskij, Černyševskij, Dobroljubov, Pisarev) a francouzský pozitivismus (Comte)
  - = reakce na předchozí tendence v lit. metodologii, jež směřovali k abstrakci
  - Za pozitivistické jsou považovány kritické (resp. nepřátelské) postoje k teorii, omezování se na sběr pouhých faktů či absence metodické reflexe
    - Pozitivistické vědě však nelze vyčítat nedostatek teorie
      - Pro koncept pozitivistické vědy se stalo určující dílo A. Comta (1798-1857)
        - Kritický obrat proti teologii a metafyzice
        - Za předmět vědeckého poznání mohou být považovány jen pozorovatelné jevy
        - Program orientovaný neomylně na přírodní vědy prohlásil Comte za závazný rovněž pro zkoumání společenských jevů (zakl. sociologie)